

деінституціоналізація, протест, соціальні мережі, дифрагментація масової свідомості.

Ishchenko I. Globalization and Postmodern to the instability of the political regime.

Globalization in modern socio-cultural conditions directly connected with the process of postmodernism. This process affects policy. The role of the postmodern discuss scientists around the world, in particular the XVIII Congress of the International political science Association. Our and foreign scientists are actively exploring the globalization and postmodernism. However, scientific works studying the interaction of these phenomena and their impact on the stability-instability of society are under-represented. We compare the impact of these phenomena on the condition of the stability of society in different political regimes. Activity is creative in terms of postmodernism.

Subjects are looking for the best ways of development. This is the undoubted merits of postmodernism. It should be noted that the influence of postmodern society and the political regime is ambiguous. In democratic regimes in the post-modernism is particularly evident at the local level. In these modes, developed civil society. This allows you to significantly improve the quality of life, unconventional approach to solving urgent problems. The influence of postmodernism in the context of the transition regime has its peculiarities. The political elite in the transition of political regimes formed under the influence of post-modernism and globalization. Postmodernism promotes the assimilation of consumer values in these policy regimes. Lack of control over the elite from society breeds corruption. Corruption is an obstacle to effective reform. After the collapse of the Soviet Union, the new state on its territory have felt the influence of corruption. This process takes place against the background of global trends that are associated with the rapid spread of information. The consciousness of individuals is fragmented in the postmodern. Defragmentation of consciousness is possible in the conditions of modern social networks. It generates instability of society. It can mobilize around some of the events, feelings. Youth, intelligentsia, representatives of the businesses most affected by post-modernism. The emotional component of consciousness is actively used by modern politicians to mobilize the social groups to struggle for political power. The influence of postmodern actively implemented in the mass consciousness of the people of the East. In these countries postmodernism acute competition with traditions. Representatives of traditionalism and postmodernism in politics give rise to acute conflicts in the society. Conflict contributes to the increase of instability. We offer specific measures for stabilization of the society in the context of global trends, the manifestations of postmodernism. For successful implementation of reforms necessary to implement the ideas that unite people. With this purpose it is necessary to use social networks. However, the ideas that have no material basis are not effective.

Key words: globalisation, postmodernity, the instability of the political regime, pluralism, deinstitutionalization, protest, social networks, defragmentation of mass consciousness.

Надійшла до редколегії: 21.03.2014

УДК 323.28

В. Ю. Кравченко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ОСОБЛИВОСТІ ПРИВАТИЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО НАСИЛЛЯ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЛЕГІТИМНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУТІВ

Досліджено ступінь та специфіку впливу приватизації політичного насилля на закономірності послаблення державної монополії у сфері застосування легітимного примусу. Окреслено теоретичні імперативи якісного і кількісного розширення суб'єктів недержавного політичного насилля: їх історичне становлення, типи, функції, нормативний статус та присутність у політичній площині. Проаналізовано процеси і проблеми переоцінки ролі приватних військових компаній у процесі трансформації сучасних форм насилля.

Ключові слова: політичне насилля, держава, легітимність, трансформація, приватній військові компанії.

Постановка проблеми. Якщо раніше використання різноманітних форм насилля, а також соціально-економічна і політична боротьба обмежувалася рамками національної держави та її юрисдикцією і відповідно визначалася характером її внутрішніх криз, то наприкінці ХХ ст. відбувається стрімке розширення цих меж і до участі в актах політичного насилля починають долучатися нові недержавні учасники, які, приватизуючи насилля, відбирають у держави частину її функцій і

стирають відмінність між внутрішніми і зовнішніми, локальними і регіональними, національними і глобальними проявами політичного насилля. Насилля, у його приватизованих і недержавних формах, здійснює значний вплив на характер соціально-політичного розвитку, воно послаблює творчу і об'єднувальну роль держави, звільняючи шлях для насильницьких дій у всіх їх проявах. Унаслідок цього ми можемо стверджувати про формування в сучасному світі багатofакторної та бататосуб'єктної світової політичної системи, що передбачає залучення із суспільства до політичної сфери все більшої кількості приватних учасників. Недержавні суб'єкти політичного насилля все сильніше захоплюють політичний простір, який раніше контролювався державними інститутами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі у світовій політичній науці зростає кількість досліджень, присвячених приватизації та інтернаціоналізації політичного насилля. Серед найбільш авторитетних дослідників даного напрямку варто відзначити Герберта Вульфа, Вірджинію Хелд, Дебору Авент, Андреса Масіаса, Штефана Маєра, Пітера Сінгера. На думку цих авторів, приватизація політичного насилля призводить до посилення недержавних суб'єктів політики, які отримують змогу корегувати внутрішню і зовнішню політику держави. Серед вітчизняних дослідників означена проблема не користується особливою популярністю, а в поодиноких публікаціях Д. Балуєва, О. Валецького, А. Михайленка, Ю. Полторакова та Н. Левчука увага акцентована на поширенні приватних військових та охоронних компаній. Розглядаючи сучасний стан трансформації політичного насилля вони доходять висновку, що одну з найважливіших тенденцій варто виокремити приватизацією даного явища. Як зарубіжні, так і вітчизняні дослідники почали звертати свою увагу на проблему приватизації насилля наприкінці ХХ ст. Однією з найперших і найвідоміших праць даного спрямування було дослідження американського автора Пітера Сінгера «Корпоративні війни», на яку сьогодні посилаються переважна більшість дослідників.

Формулювання цілей статті. Головна мета статті полягає в розгляді основних закономірностей приватизації політичного насилля недержавними суб'єктами політичного процесу та виявленні механізмів послаблення державної монополії у сфері застосування легітимного примусу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Внаслідок масштабної та неконтрольованої приватизації політичного насилля недержавними акторами відбувається послаблення держави та втрата нею монополії на законне застосування сили. Це призводить до зменшення прозорості, відповідальності за використання політичного насилля та контролю за ним. Свідченням цього є стрімка зміна ролі та функцій держави як головного політичного інституту. Сучасна геополітична і геоeкономічна ситуація значною мірою визначається саме феноменом приватизованого насилля. Внаслідок цього ключовим джерелом загроз для національної безпеки стає тероризм та функціонування недієздатних держав. І це лише один із проявів тих реалій, які очікують на сучасну національну державу. З цього приводу Ю. Полтораков відзначає: «Право на застосування насилля присвоюють собі уже не держави чи їх офіційні представники, а різноманітні неофіційні, неурядові угруповання, рухи і організації [11, с. 46] (Тут і там переклад наш – В.К.).

У більшості конфліктних ситуацій приватизація, фрагментація, трансформація насилля, диверсифікація й урізноманітнення озброєних суб'єктів поєднуються зі зростаючим залученням недержавних структур до тіньової економічної діяльності, яка перетворюється на головне джерело фінансування. Цей процес зумовлює розмивання межі між політичним і кримінальним насиллям, а також між багатьма ідеологічними рухами та організованими злочинними угрупованнями. Цілковита політизація приватного життя зрештою призводить до приватизації насилля як ефективного політичного інструменту досягнення поставлених цілей. Таким чином, сучасне насилля одночасно поєднує в собі політичне (публічне) і приватне. З огляду на це розширення кола недержавних суб'єктів насилля можна розглядати

як цікавий і актуальний феномен сучасності.

У деяких регіонах світу слабкі держави більше не здатні гарантувати безпеку і спокій у межах власної території. Слабкість і неефективність їх інститутів призвела до перманентної приватизації насилля і силових функцій недержавними акторами, що ще більше поглиблює кризу безпеки і нестабільності, а також створює систему паралельних центрів влади. Силові структури в таких державах слабкі, корумповані і не бажають або не можуть забезпечувати верховенство права. У цих випадках недержавні гравці перебирають на себе частину права на легітимне застосування насильства, що забезпечує їм постійне зростання прибутку і доступ до влади.

Авторитетний дослідник Герберт Вульф пропонує розглядати приватизацію сучасного політичного насилля на основі двох типів: стихійної (bottom-up) і цілеспрямованої (top-down). Згідно з першим типом приватизація насилля здійснюється без згоди держави й не контролюється нею. Така приватизація силових функцій держави спостерігається в Лівії, Косово, Східному Тиморі, Афганістані. У цьому сенсі показова діяльність недержавного угруповання «Талібан» (чисельність якого за підрахунками американських аналітиків становила близько 25 тисяч осіб), яке наприкінці ХХ ст. контролювало 90% території Афганістану і монополізувало у своїх руках усю повноту влади до 2001 р., коли військова коаліція на чолі із США завдала йому поразки [4, с. 186]. «Талібану» вдалося зайняти таке місце в соціально-політичній системі Афганістану завдяки формуванню паралельної системи адміністрування і правосуддя у більшості провінцій, яка заповнила вакуум, що утворився від занепаду держави.

Другий тип передбачає, що приватизація політичного насилля відбувається за згодою держави, шляхом передачі приватним компаніям частини власних функцій у сфері здійснення насилля і безпеки. Цей процес визначається прагненням забезпечити раціональне використання ресурсів держави і примножити економічну ефективність. Така приватизація свідомо запланована і здійснюється зі згоди урядових структур [13, р. 35].

У сучасному світі суб'єктів приватизованого політичного насилля можна об'єднати в кілька груп:

- 1) приватні фірми або організації (недержавний сектор безпеки), які надають послуги безпеки, захисту та охорони;
- 2) організовані злочинні організації (піратство, торгівля людьми, зброєю та наркотиками), для яких політичне насилля стає засобом отримання та примноження прибутку;
- 3) терористичні організації, які вдаються до використання насилля для досягнення політико-ідеологічних чи релігійно-ідеологічних цілей;
- 4) повстанці та інші воєнізовані формування, які використовують насилля для досягнення власних політичних цілей (переважно в процесі боротьби за владу);
- 5) протестні групи (наприклад, антиглобалісти) або окремі індивіди, які за допомогою антисистемного політичного насилля заявляють про себе або популяризують власні ідеї, цінності та переконання.

Всі ці групи об'єднує готовність застосувати насилля, хоча мета, цільова аудиторія, а також їх ставлення до інститутів держави різні. Російський дослідник Б. Кагарлицький слушно зазначає: «Принципова відмінність сучасності не в тому, що національна держава ослабла, а в тому, що корпорації приватизують її» [11, с. 48]. Останнім часом держава розглядає приватний сектор як повноцінного партнера в питаннях гарантування національної безпеки. Але результати того, що політика держави та її інститутів все більше приватизується, залишаються недостатньо вивченими і незрозумілими до кінця.

На думку М. Кревельда, сутність політичного насилля почала трансформуватися в міру того, як відмирає інститут держави, а недержавні приватні структури почали проявляти себе як активні гравці на міжнародній арені. Наприкінці ХХ ст. у «гру» вступили нові учасники – соціально-політичні угруповання, фінансово-економічні та бізнес-корпорації, злочинні організації та наркокартелі. Збройні

конфлікти являють собою вже не класичне зіткнення на полі бою двох армій, а кровопролитні, анархічні та неконтрольовані спалахи насильницьких актів [7, с. 28].

Заповнюючи вакуум у сфері безпеки, приватні суб'єкти сучасного політичного процесу фактично руйнують фундамент публічної (державної) безпеки, вносячи докорінні зміни в функціональну, нормативну та інституційну підсистему суспільства. «Фактично, в сучасному світі сформувалася індустрія приватизованих військових операцій (privatized military operations industry), що спирається на силу приватних військово-охоронних компаній і, на думку експертів, може вказувати на початок нового етапу у використанні політичного насилля», [10, с. 78] – такого погляду дотримується російська дослідниця Д. Новикова. Така трансформація принципів безпеки, з одного боку, послаблює роль держави (розширюючи коло суб'єктів, які вдаються до використання політичного насилля), а з іншого – дозволяє державам кардинально знизити політичні ризики шляхом опосередкованого, а не прямого втручання в деякі конфлікти. Передача частини державних функцій безпеки у приватну сферу підриває принципи сучасного демократичного урядування, бо для державних інститутів значно знижується необхідність пошуку суспільної підтримки, що виключає значну частину громадян з процесу прийняття політичних рішень, а уряд перетворюється на інститут постійного переведення фінансів із суспільної сфери у приватну. Проте необхідно усвідомлювати, що приватні компанії, які надають послуги безпеки, можуть гарантувати лише короткострокову стабільність у певному регіоні, але не здатні вирішити за державу глибокі економічні, політичні і соціальні причини конфлікту.

Аналітики з Міжнародного інституту миру визначають приватні військові і охоронні компанії (ПВК) як будь-яку компанію, яка на комерційній основі пропонує послуги, пов'язані із забезпеченням, підготовкою, координацією, управлінням і реформуванням інститутів безпеки [9, с. 90]. У запропонованому визначенні експерти інституту зосередили свою увагу на сферах діяльності приватних компаній і підкреслили їх комерційну природу. Російський дослідник Б.Н. Кашников у праці «Приватні військові компанії як морально-політична проблема сучасності» пропонує розглядати ПВК як організації, що орієнтуються на отримання прибутку і надають професійні послуги ведення війни. Це корпоративні організації, що на контрактній основі здійснюють стратегічне планування військових дій, збирають і обробляють дані розвідки, навчають військових і забезпечують технічну підтримку [5, с. 62]. Інший представник російської політичної науки Ю.С. Апухтін визначає приватні військові компанії як комерційні організації, що створюються для отримання прибутку за послуги військового характеру і діють переважно за межами країни власного походження [1, с. 105]. Для встановлення термінологічної ясності в даному дослідженні ми будемо користуватися робочим визначенням, відповідно до якого ПВК – це недержавні комерційні суб'єкти політики, що надають замовнику (держава, ТНК, злочинні і терористичні організації) військові, охоронні, консалтингові послуги в умовах військового конфлікту і/або бойових дій.

Занепад і слабкість державних інститутів на певній території, як ми уже зрозуміли, призводить до розповсюдження недержавного насилля, соціально-політичної нестабільності, конфліктів низької інтенсивності, виробництва і розповсюдження наркотиків, розростання і транснаціоналізації злочинних угруповань, а особливо повстанських рухів. Протягом останніх років показовим прикладом послаблення держави і приватизації політичного насилля впевнено можна називати ситуацію в Колумбії, на території якої традиційним суб'єктам міжнародних відносин (державам) і суспільній безпеці загрожують небезпеки нового покоління. Головна загроза ескалації недержавного політичного насилля надходить від численних і добре організованих повстанських угруповань, які завдають серйозних фінансових, ресурсних, людських та інформаційних збитків державним інститутам. Чого лише вартє угруповання Револьюційних збройних сил Колумбії (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – FARC), що об'єднує

у своїх лавах близько 20 тисяч озброєних учасників і створює альтернативну (паралельну) державу, руйнуючи легітимність і стабільність офіційних державних установ [3, с. 11]. На противагу даному угрупованню впливові бізнесмени та землевласники створили приватну воєнізовану організацію «Сили самооборони Колумбії» (Autodefensas Unidas de Colombia), яка об'єднувала у своїх лавах 23 тисячі бійців і повинна була подолати недоліки державних інститутів у сфері безпеки. Фактично це можна розцінювати як спробу взаємодії між основними суб'єктами громадянського суспільства з приводу заповнення функціонального вакууму у сфері безпеки, який сформувався в умовах слабких і нелегітимних інститутів державної влади і масштабного розширення приватних суб'єктів, що вдаються до застосування силових методів. Розширення приватної сфери насилля посилилося після введення в державу американських і британських приватних військових і охоронних компаній (Air Scan, Control Risks Group, Lockheed Martin, Arinc Incorporated та інші), покликаних надати допомогу уряду країни в боротьбі проти партизанських угруповань та відстояти стратегічні інтереси західних корпорацій. У свою чергу, на боці повстанців FARC та ELN діяли десятки інструкторів Ірландської республіканської армії (IRA). Фактично така ситуація свідчить про залучення приватних суб'єктів насилля як легітимною владою, так і представниками партизанських рухів.

Парадоксальність ситуації, яка склалася в Колумбії, продиктована зростанням кримінальної активності, структурною зайнятості місцевого населення, загальним станом економічних відносин, культурними особливостями місцевого населення (історична практика вживання наркотичних речовин), корупцією на всіх рівнях влади, традиційною недовірою більшості громадян до інститутів державної влади, що призводить до популяризації серед населення альтернативних (недержавних) структур, які контролюють значні території та зосереджують у своїх руках всю повноту влади.

Сучасний стан приватизації політичного насильства яскраво демонструють слова американської дослідниці Дебори Авент: «Найбільш драматичне вторгнення приватного сектора в державну політику відбувається у сфері здійснення безпеки і насилля» [12, р. 153]. Починаючи з 1990 р. жодна миротворча операція ООН не була проведена без залучення приватних збройних сил, які здійснювали підтримку на всіх етапах проведення операцій. Так, у системі ООН приватні військові служби безпеки обслуговують ЮНІСЕФ, Програму розвитку ООН, Світову продовольчу програму, Місії ООН в Анголі та Мозамбіку. Використання приватних суб'єктів насилля в операціях кризового врегулювання, ініційованих ООН, може свідчити про стрімке визнання їх на рівні міжнародної спільноти. На думку експертів ООН, приватні військово-охоронні компанії можуть продемонструвати свою ефективність під час різноманітних миротворчих операцій, здійснюючи підготовку або перепідготовку регулярних національних збройних сил, сприяючи швидкому врегулюванню гуманітарних криз і протидії транснаціональним загрозам.

Посилення ролі приватних військових і охоронних компаній дослідники пов'язують із закінченням «холодної війни», що призвело до формування численних дрібних приватних акторів, які вже не контролювалися державами і отримали доступ до ринку зброї. Так сталося, що після закінчення «холодної війни» в більшості західних держав суспільство почало виступати проти загальної військової повинності. Для участі в довготривалих, складних військових кампаніях військова сила цих держав стала непридатною. Виходом із цієї ситуації стала приватизація війни (насилля) та відмова держави від монополії на легітимне застосування сили. Також цим процесам сприяла криза державного будівництва в різних регіонах світу. Апарати недієздатних держав були повністю або частково приватизовані приватними гравцями. Втративши протекторат наддержав, такі країни опинилися сам на сам з численними загрозами, що надходили від приватних учасників політичного процесу, які прагнули заповнити той владний вакуум, що утворився від розпаду держави, і сконцентрувати у своїх руках обмежені ресурси. За словами І. Коновалова та О. Валецького, наприкінці ХХ ст. відбулася радикальна

трансформація приватного військового бізнесу. Внаслідок завершення «холодної війни» відбулася стрімка легалізація даного сегмента міжнародного ринку приватної безпеки і насилля [6, с. 16]. Головна причина стрімкого поширення приватних суб'єктів насилля в глобалізації світової економічної системи. З кожним роком ТНК у різних регіонах світу потребують захисту своїх інтересів, і найкраще ці послуги можуть забезпечити мобільні приватні військові компанії.

Успіх сучасних недержавних суб'єктів політичного насилля продиктований тим, що сучасна війна не потребує значної мобілізації людських, фінансових чи матеріальних ресурсів. Вона більше не розглядається лише як інструмент державної політики, а стає доступною все більшій кількості недержавних суб'єктів. Окрему роль у посиленні приватизації політичного насилля відіграла пануюча ліберально-економічна ідеологія, основні постулати якої вказують на переваги вільного ринку над державним регулюванням, приватного сектора над державним плануванням. Саме тому на сучасному етапі загальна тенденція приватизації суспільної сфери не могла оминати сферу безпеки. Як стверджує російський військовий аналітик Д. Балуев: приватизація політичного насилля і силових функцій держави призводить до поширення регіональної нестабільності, зростання кількості біженців, збільшення торгівлі зброєю та наркотиками і посилює процеси створення та розвитку антисоціальних мереж, що перетворюються на дієвий механізм отримання незаконних кримінальних прибутків [2, с. 101].

Історія американських приватних військових компаній бере свій початок з 1974 р., коли компанія Vinnell Corp отримала контракт на підготовку і тренування Національної гвардії Саудівської Аравії для захисту нафтових родовищ (вартість контракту склала близько 500 мільйонів доларів). Ще раніше, у 1967 р. полковник Девід Стірлінг створив у Великобританії першу приватну військову компанію Watchguard International, пріоритетним напрямком діяльності для якої стала підтримка урядових і міжнародних ініціатив на Африканському континенті [6, с. 9]. В Ізраїлі першою приватною війською компанією вважається створена в 1983 р. Golan Group, співробітники якої надавали консультативну і технічну підтримку арміям Латинської Америки [там же, с. 12]. Сьогодні найавторитетнішими ПВК вважаються: Hulliburton, Blackwater, DynCorp, Logicon, Brown & Root, MPRI, Control Risks, Bechtel, ArmorGroup, Erinys, Sandline International, International Defense and Security. У сучасних соціально-політичних умовах вони виконують дуже широкий спектр різноманітних функцій. До основних з них належать: збір, аналіз і обробка розвідданих, участь у бойових діях, ведення допитів і охорона різних стратегічних об'єктів, підготовка військовослужбовців, забезпечення транспортної та комунікаційної підтримки регулярних військ в умовах бойових дій.

Невирішеною залишається проблема державного контролю над процесом функціонування і виконання приватними компаніями своїх функцій. Внаслідок передачі значної частини своїх функцій приватним компаніям держава руйнує класичні механізми контролю над практикою здійснення легітимного насилля. Розширення кола приватних учасників політичного процесу дозволяє будь-якому суб'єкту скористатися їх послугами (від держав і міжнародних організацій, до повстанських рухів, терористичних і злочинних мереж), а отже, держава втрачає можливість одноосібного контролю над регулюванням різних видів насилля. У свою чергу, це призводить до розмивання принципів відповідальності за дії приватних суб'єктів насилля. Значний попит на такі послуги приватних компаній обумовлений тим, що держава, яка їх наймає, майже не несе відповідальності за порушення цими компаніями норм і конвенцій міжнародного права. Навіть у разі значних інцидентів політикам вдається уникнути критики і засудження з боку населення власної держави і політичних опонентів. У свою чергу, приватні компанії відчують себе комфортно в нестабільних і неконтрольованих державними інститутами регіонах. У різних частинах світу ПВК використовують момент кризи і політичного конфлікту для розширення своєї присутності за рахунок виконання тих функцій, з якими не може впоратися держава.

Не менш важливою і дискусійною є проблема «перетікання» кваліфікованих спеціалістів із державного в приватний сектор, від чого послаблення держави як основного політичного інституту суспільства стає невідворотним. На розширенні суб'єктів політичного насилля і послабленні державних інститутів акцентує свою увагу Д. Новикова: «Приватизація насилля змінює фундаментальні основи держави, помітно знижуючи здатність держави здійснювати прямий контроль над здійсненням насилля представниками приватного сектора. В довгостроковій перспективі це може призвести до послаблення державної влади, зниження значення національних збройних сил, а також зниження необхідності в легітимності» [10, с. 84]. Зростання кількості приватних суб'єктів у політиці, посилення глобалізаційних процесів і транснаціональних загроз, а також спричинене цим поступове послаблення ролі держави можна вважати об'єктивною тенденцією сучасного світового розвитку.

Роль сучасних ПВК у міжнародній політиці вийшла далеко за межі функцій простої підтримки, консультацій і тренувань. Фактично вони перетворилися на ефективний інструмент геополітики і захисту певних інтересів. Підтвердженням стрімкого зростання ролі ПВК є дані американської організації «The International Consortium of Investigative Journalists», відповідно до яких у період з 1994 по 2006 р. лише міністерство оборони США уклало з такими компаніями 3601 контракт загальною вартістю понад 300 мільярдів доларів. Це вказує на близькі зв'язки між урядовими структурами США та керівництвом ПВК [8, с. 112].

Приватна корпорація DynCorp здійснює охорону американо-мексиканського кордону, надає послуги технічної безпеки президентам Афганістану і Гаїті, здійснювала ліквідацію наслідків урагану «Катрина». Річний дохід DynCorp складає 3 мільярди доларів, 96% з яких виплати від державних структур США. Це свідчить про поступову приватизацію державних функцій безпеки, що значно підвищує роль приватних суб'єктів у публічній сфері і руйнує монополію держави [6, с. 39]. Зрощення державного апарату США з приватним сектором найсильніше відбулося в період президентства Дж. Буша молодшого. Зокрема, тодішній віцепрезидент Дік Чейні був головою ради директорів приватної військової корпорації Halliburton, що дозволило йому безперешкодно лобювати інтереси даної організації. За схожим сценарієм розвивалося становлення однієї з найвідоміших американських ПВК Blackwater, якій завдяки протекції виконавчого директора ЦРУ Б. Кронгарда вдалося зростися з державним апаратом і монополізувати всі державні контракти у сфері безпеки і оборони. Blackwater отримала суттєву підтримку в Білому домі і Пентагоні, що дозволило їй в 2013 р. потрапити до першої десятки найприбутковіших ПВК з річним прибутком близько 1,3 мільярда доларів [6, с. 48].

Спроби дослідників класифікувати ПВК викликають не мало проблем. Специфіка їх діяльності не дозволяє встановити чіткі межі між типами виконуваних обов'язків. Проте можна умовно виокремити такі типи ПВК:

1) компанії військових послуг (*military provider company*) – беруть безпосередню участь у бойових діях або надають клієнтам тактичну підтримку;

2) консалтингові компанії (*military consulting company*) – надають консультації з приводу реформування і тренування збройних сил, навчання роботи з новими видами озброєння;

3) компанії військової підтримки (*military support company*) – займаються питаннями логістики, транспортування і будівництва військових об'єктів;

4) приватні охоронні компанії (ПОК) – надають послуги у сфері охорони об'єктів, розмінування, навчання підрозділів поліції та армії.

Інвестиційна фірма Merrill Lynch у 2007 р. опублікувала доповідь, яка стосувалася зростання витрат на утримання і розвиток приватного сектора безпеки. Зокрема, зазначалося, що на фінансування приватного насилля держави витрачають близько 2,5% ВВП, що складає 180 доларів на душу населення (У 2001 р. цей показник складав 135 доларів). Тобто останні декілька років стали періодом бурхливого розвитку приватизованого насилля. У цілому зростання таких витрат

за останнє десятиріччя становить 45% [11, с. 50]. На розширення сучасного ринку приватного насилля вказують щорічні дані грошового обсягу таких послуг. У 2010 р. цей обсяг становив 200 мільярдів доларів, а в 2012 р. – уже 350 мільярдів доларів [9, с. 90]. Діяльність головних міжнародних акторів не лише підриває суверенітет держави, а й обмежує її право на легітимне застосування насилля та прагне стати альтернативою для державних інститутів.

Широкий перелік напрямків діяльності приватних компаній може свідчити про втрату державою цілковитого контролю над ними і перетворення їх на самостійного і авторитетного гравця в рамках міжнародних відносин. Такі обставини ставлять під загрозу стабільність сучасних публічних інститутів і дотримання прав людини. Функціонування ПВК може бути яскравим прикладом того, як окремі групи інтересів можуть змінити баланс сил в окремій країні або цілому регіоні, не вдаючись до безпосередньої інтервенції. Зростаючий рівень глобалізації також відіграв свою вагомую роль у стрімкому залученні приватних суб'єктів до політичного життя держави. В умовах глобалізації не лише розширюється коло можливостей для встановлення зв'язків між державами, ПВК, терористами, повстанцями та організованою злочинністю, а й зростає перелік силових функцій, які вони можуть виконувати.

Висновки: Таким чином, значне поширення недержавних акторів свідчить про динамічну трансформацію сучасного політичного насилля і зміни в природі його суб'єктів. Тому міжнародна безпека вимагає вироблення ефективних механізмів координації між приватними організаціями та державними структурами. Сучасність демонструє нам стрімкі зміни в процесі приватизації політичного насилля. Швидко поширюються нові приватні учасники, які виконують все більший спектр функцій у сфері безпеки і політичного насилля, які раніше були одноосібною прерогативою держави. В іншому випадку держава, зрощуючись з корпораціями, сама перетворюється на приватного суб'єкта сучасного політичного насилля, головною особливістю якої є розмивання традиційного кордону в повноваженнях між державою та бізнесом у питаннях гарантування соціально-політичної, економічної, культурної та ідеологічної безпеки.

Бібліографічні посилання

1. Апухтин Ю.С. Частные военные компании: новая цель политической криминологии [Текст] / Ю.С. Апухтин // Криминология: вчера, сегодня, завтра. – 2009. – № 2 (17). – С. 104–107.
2. Балуев Д. Понятие Human Security в современной политологии [Текст] / Д. Балуев // Международные процессы. – 2003. – № 1. – С. 95–105.
3. Балуев Д.Г. «Серые зоны» мировой политики [Текст] / Д.Г. Балуев, А.А.Новосёлов ; отв. ред. М.А. Троицкий // Очерки текущей политики. – М., 2010. – Вып. 3. – 40 с.
4. Беллал А. Международное право и вооруженные негосударственные акторы в Афганистане [Текст] / А. Беллал, Ж. Джакка // Международный журнал Красного Креста. – 2011. – № 880–881. – С. 183–221.
5. Кашников Б.Н. Частные военные компании как морально-политическая проблема современности [Текст] / Б.Н. Кашников // Рос. науч. журн. – 2010. – № 6 (19). – С. 62–73.
6. Коновалов И.П. Эволюция частных военных компаний [Текст] / И.П. Коновалов, О.В. Валецкий. – М. : Пушкино, 2013. – 136 с.
7. Кревельд М. ван. Трансформация войны [Текст] / М. ван Кревельд. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 344 с.
8. Левчук Н.Н. Приватизация войны: оплата по факту [Текст] / Н.Н. Левчук // Беларуская думка. – 2010. – № 8. – С. 111–115.
9. Михайленко А. Частные военные и охранные компании в России: быть или не быть? / А. Михайленко // Обозреватель. – 2013. – № 5. – С. 90–99.
10. Новикова Д.О. Государство, легитимное насилие и деятельность частных военно-охранных компаний в современном мире / Д.О. Новикова // Сравнит. политика. – 2011. – № 3. – С. 76–85
11. Полтораков Ю. Приватизация насилия: социополитический контекст [Текст] / Ю. Полтораков // Политика и общество. – 2009. – № 10. – С. 45–52.
12. Avant D. The Privatization of Security and Change in the Control of Force [Text] / D. Avant // International Studies Perspectives. – 2004. – № 5. – P. 153–157.
13. Wulf H. Privatizing and internationalizing violence [Text] / H. Wulf // The Economics of Peace and Security Journal. – 2007. – № 1. – P. 35–40.
14. Wulf H. The Privatization of Violence: A Challenge to State-Building and Monopoly on Force [Text]

Кравченко В. Ю. Особенности приватизации политического насилия в контексте трансформации легитимности государственных институтов.

Исследованы степень и специфика влияния приватизации политического насилия на закономерности ослабления государственной монополии в сфере применения легитимного принуждения. Определены теоретические императивы качественного и количественного расширения субъектов негосударственного политического насилия: их историческое становление, типы, функции, нормативный статус и присутствие в политической плоскости. Проанализированы процессы и проблемы переоценки роли частных военных компаний при трансформации современных форм насилия.

Ключевые слова: политическое насилие, государство, легитимность, трансформация, частные военные компании.

Kravchenko V. Features privatization of political violence in the context of the transformation of the legitimacy of state institutions.

The main idea is to research the level and specificity of influence of the privatization on political violence laws weaken the state monopoly in the use of legitimate coercion. Outlines the theoretical imperatives of qualitative and quantitative expansion of non-state actors of political violence: their historical development, types, functions, regulatory status and presence in the political arena. We also emphasize attention on process of reassessment of the role and challenges of private military companies in transforming contemporary forms of violence.

A large spread of private actors indicates the dynamic transformation of contemporary political violence and changes in the nature of its business. Therefore, international security requires developing effective mechanisms for coordination between private organizations and government agencies. Today we demonstrate rapid changes in the privatization of political violence. Quickly apply a new private members who perform an increasing range of functions in the security and political violence that had previously been the sole preserve of the state. Otherwise, the state combining with corporations, it turns to private entity of contemporary political violence, the main feature of which is the blurring of the traditional boundaries of powers between the state and business in matters of ensuring socio-political, economic, cultural and ideological security.

Key words: political violence, state, legitimacy, transformation, private military company.

Надійшла до редколегії: 21.03.2014

УДК 323.21:321.7

В.В. Кривошеїн

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В ПОЛІ СОЦІОЛОГІЧНОГО ТЕОРЕТИЗУВАННЯ

Визначено напрямки концептуалізації публічної політики в полі соціологічного теоретизування, розкрито зміст смислових сфер політичного (політики) і публічного, конкретизовано зв'язок терміна «публічний» із терміном «політика» у значенні «policy» (діяльність держави), визначено суспільний характер публічної політики.

Ключові слова: публічна політика, політика як «politics», політика як «policy», політика як «polity», діяльність держави, суспільна політика.

Постановка проблеми. Політику неможливо уявити без влади і владних відносин, тобто без спроможності, права і можливості одного соціального суб'єкта вирішальним чином впливати на дії іншого, спираючись на свою волю й авторитет, моральні й правові норми, звичаї і традиції, погрозу примусу і покарання тощо. Публічна влада – а саме вона є основою політики – це насамперед влада держави, і політика формується й існує тоді, коли суспільство в результаті свого розширення й ускладнення виявляється нездатним залишатися в рамках потестарної (додержавної) саморегуляції, самоврядування. У такому суспільстві виникає і зберігається об'єктивна потреба в забезпеченні зовнішнього контролю за поведінкою його членів та їх взаємин, а отже, і у виділенні для цього особливого прошарку людей, які здійснюють такий контроль і соціально-політичне регулювання.